

Ofullbordat litterärt mästmöte

Namnet Viktor Rydberg klingade i icke obetydliga kristna kretsar falskt under stora delar av 1800-talet. Med sin år 1862 utgivna stridsskrift *Bibelns lära om Kristus* hade han gått till storms mot kyrkliga dogmer i allmänhet och treenighetsläran i synnerhet.

Mot denna bakgrund kan det tyckas förvånande att en av folkkyrkans främsta pennfäktare återfinns bland pionjärerna som i bokform först närmade sig Rydbergs gärning. Den sedermera under namnet "den stridbare Karlstad-biskopen" kände J.A. Eklund gav som teologie kandidat år 1892 på ett Göteborgsförlag ut *Några grundtankar i Viktor Rydbergs diktning*.

Om sin boks föremål skriver Eklund: "Många känna honom endast så som en som bragt mången yngling bort från tron på Kristus, eller åtminstone gett första stöten till en utveckling som slutat med förkastandet av kristendomen." De som i Rydberg såg en otroshjälte hade dock enligt Eklund ej förstått den förstnämndes avsikter. Det finns för Rydberg, skriver den unge teologen, ingen inom hela tillvarons lopp som han känner en djupare kärlek till än till Människosonen.

En annan författare med psykologisk blick för Kristus-idealets betydelse för Rydberg var Fredrik Böök. Som professor i litteraturvetenskap, chef för kulturavdelningen vid Svenska Dagbladet, ledamot i Svenska Akademien och med en imponerande bokutgivning bakom sig hade han en position som smakdomare likt ingen annan i sin tid. Böök avhandlade den ena efter den andra skriftställaren i den svenska litteraturens inofficiella kanon. Men någon biografi över Rydberg – den författare han höll högst – gavs aldrig ut.

Inte förrän nu vill säga. Genom idéhistorikern Svante Nordins initiativ och Svenska Akademiens försorg har Fredrik Bööks oavslutade, drygt 200-sidiga manuskript lämnat arkivens dammiga hyllor och kommit till tryck i en smäcker volym. Genom omslagets beskrivna bild på Rydberg vid skrivbordet synes form och innehåll samspela.

I högre grad än till någon annan diktare och tänkare återför Böök Rydbergs författarskap till impulser hämtade från biskop Esaias Tegnér. I en jämförelse mellan dessa två skriver Böök: "Rydberg hade ett djupare, ett varmare och innerligare förhållande till själva Jesus-gestalten än Tegnér".

Om Böök var en mästare vid vars fötter det samlades lärjungar på 1900-talet var Rydberg det i än högre grad under det föregående seklet. Hans lyra var utrustad med en lång rad strängar – journalistens, kulturforskarens, romanförfattarens, universitetsprofessorns, diktarens, riksdagsmannens och så vidare. Inte för inte tillhör Kulturhjälten de namn som givits åt honom.

Rydbergbiografen präglas i högsta grad av Bööks hemhörighet i det litteraturhistoriska fältet. Bland Rydbergs många roller sätter han poetens främst, och de röda trådar som dras läggs ut längs författarlängder. Vidare är det i första hand till andra litteraturhistorikers verk Böök refererar när det kommer till tolkningar.

Böök ville emellertid även göra rättvisa åt tänkaren Viktor Rydberg. Det var denna dubbla ambition som bromsade framställningen av boken, enligt Svante Nordins introducerande förord: "Svårigheten att kombinera en diktarbiografi och filosofisk essä visade sig större än förutsett". Rydbergs komplexa och djupsinniga filosofiska, politiska och religiösa universum bjöd ett motstånd som Böök inte visade sig mäktig att överkomma. Det nu utgivna manuskriptet slutar symboliskt nog mitt i en mening.

Till de många förtjänsterna i Bööks manuskript hör hans förmåga att med hjälp av ett mångsidigt källmaterial tränga in i Rydbergs inre. Böök lyfter fram pendelrörelsen hos kulturhjälten mellan tungsinnets dalar och dragningen till heroiserande höjder. Särskilt värdefulla har för mig varit partierna hos Böök

om Rydbergs barndom och uppväxt. Här visar han övertygande hur mycket av det som skulle blomma ut hos den mogna mannen fanns i embryoform under de unga åren.

Sist men inte minst måste framhållas att detta oavslutade litterära möte mellan tvenne mästare – Böök och Rydberg – innefattar en formuleringskonst som stundom når olympiska höjder. Läsaren får gång efter annan anledning att rysa av välbehag.

JOHAN SUNDEEN

Docent i idéhistoria och ordförande
i Viktor Rydberg-Sällskapet

[Artikeln publicerades ursprungligen 16/11 2022 på dagstidningen Världen idags kultursida].